

ФОНЕТИКА. ФОНОСЕМАНТИКА

Оксана Алексієвц

**НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРОСОДИЧНИХ ЗАСОБІВ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИСЛОВЛЮВАНЬ
СУЧАСНОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ**

Проведений у нашому дисертаційному дослідженні [1] аналіз стану вивчення просодичних засобів інтенсифікації висловлювань сучасного англійського мовлення, а також теоретичні обґрунтування, що базувалися на засадах комунікативного підходу до експериментального вивчення таких висловлювань і експериментально-фонетичне дослідження з притаманними йому перцептивним та акустичним аналізами, результати яких узагальнювалися у процесі лінгвістичної інтерпретації, дозволяють зробити такі узагальнення:

Проблеми інтенсифікації висловлювань сучасного англійського мовлення, що належать до розряду актуальних і досить значущих, не знайшли вичерпного вирішення у мовознавстві: по-перше, чітко не з'ясовано питання лінгвістичної природи самого процесу інтенсифікації, розуміння якого найчастіше зводиться до семантичної категорії інтенсивності; по-друге, не напрацьовано достатнього для поглиблення теоретичного уявлення мовного експериментального матеріалу.

Важливою особливістю процесу комунікації є підсилення впливової сили сказаного на співрозмовника з метою досягнення максимального комунікативного ефекту, яке відбувається завдяки інтенсифікації висловлювань.

З функціонально-комунікативної точки зору під інтенсифікацією треба розуміти мовленнєво-розумовий процес, що виступає в ролі засобу зміни ступеня експресивності висловлювання. Лінгвістична функція інтенсифікованих висловлювань полягає в ефективному цілеспрямованому донесенні логічної та емоційної інформації з метою впливу на адресата. Наслідком інтенсифікації є підсилення висловлювань, що знаходить вираження у мовному матеріалі, причому кожна мова відповідно до своїх внутрішніх законів розвитку у різних мовленнєвих ситуаціях використовує для цього процесу відомі лінгвістичні засоби: лексичні, граматичні і просодичні, які перебувають у тісному взаємозв'язку.

Експериментальне дослідження процесу інтенсифікації висловлювань підтвердило ефективність використання для опису просодичних засобів, що вивчаються, обґрунтованої нами узагальненої моделі механізму взаємодії екстралінгвістичних факторів (культурних, історичних, соціальних, фізіологічних, інтелектуально-психологічних, ситуаційних, прагматичних та ін.), комплексний вплив яких у кожному конкретному випадку визначає кінцевий рівень інтенсифікації [2].

Обґрунтоване в праці у формі класифікації теоретичне узагальнення лінгвістичних ознак інтенсифікованих висловлювань (за стилем, функцією, вираженими емоціями та прагматичною спрямованістю), покладене нами в основу методики дослідження, дозволяє виконувати вичерпний структурований опис просодичних засобів інтенсифікації досліджуваних висловлювань [3].

Обробка результатів даних перцептивного та акустичного аналізів, а також їх лінгвістична інтерпретація підтвердили теоретичну доцільність та практичну ефективність застосування обґрунтованих у праці чотирьох рівнів (низький, середній, високий,

екстремальною) шкали оцінки інтенсивності, вживаної нами для вивчення закономірностей взаємодії інтонаційних засобів інтенсифікації експресивних висловлювань англійського мовлення [4].

Експериментальні дослідження в основі своїй підтвердили правомірність використання розробленої нами інтерпретаційної моделі загального механізму взаємодії засобів інтенсифікації різних рівнів мови у процесах актуалізації смислу експресивних висловлювань [5].

Перцептивний аналіз просодичної організації англійських висловлювань показав, що характерними засобами їх інтенсифікації є низхідний та висхідно-низхідний інтонаційний контури з рівною, низхідною та висхідною мелодійними шкалами, низхідний термінальний тон, модифікації тонального діапазону інтоногрупи та темпу, підвищена або помірна гучність. Крім того, до провідних перцептивних ознак, властивих інтенсифікованим висловлюванням, також належать: усічений характер мелодійних шкал, середній та високий тональний рівень початку термінального тону, низький тональний рівень завершення синтагми, широкий / розширений діапазон термінального тону, внутрісинтагменні паузи. До диференційних перцептивних ознак відносяться: рівень тону у передшкالی, рух тону на першому наголошеному складі й у шкалі, тональний інтервал між передтактом і тактом, тональний інтервал між шкалою та ядром.

Акустичний аналіз інтонаційних особливостей актуалізації англійських інтенсифікованих висловлювань підтвердив надійність результатів аудитивного аналізу й дозволив визначити такі їхні характерні ознаки: локалізація максимуму частоти основного тону (ЧОТ) на першому наголошеному складі та на ядерному складі, максимум ЧОТ, конфігурація передтермінальної ритмогрупи, низхідна конфігурація термінального тону, частотний діапазон синтагми, локалізація максимуму інтенсивності, середній рівень інтенсивності синтагми, середня тривалість ритмогрупи, збільшення тривалості приголосних / голосних. До просодичних ознак, які диференціюють різні прагматичні види інтенсифікованих висловлювань, відносяться: тональний рівень початку синтагми, рух ЧОТ на першому наголошеному складі, рівень ЧОТ початку термінального тону, швидкість зміни ЧОТ у термінальній ритмогрупі, тональний інтервал на стикові передшкали і першого наголошеного складу, тональний інтервал на стикові шкали та ядерного складу.

Лінгвістична інтерпретація результатів дослідження показала, що до провідних просодичних інтенсифікаторів, які підкреслюють та підсилюють смислове наповнення висловлювань і надають їм яскравішого звучання, виразності й образності, належать: низхідна ступінчаста / ковзна шкала, рівна та висхідна ступінчаста шкали, спеціальний підйом, високий / середній низхідний термінальний тон, загальний мелодійний контур, тональний діапазон синтагми і термінального тону, складні мелодійні контури з двома низхідними кінетичними тонами, зміщення термінального тону на ключові та емоційно-оціночні слова, розподіл наголосів, діапазон гучності, варіативні реалізації темпу, внутрісинтагменні паузи та подовження приголосних і голосних звуків.

Крім того, встановлено, що просодичні ознаки інтенсифікованих висловлювань англійського неофіційного та офіційного мовлення здебільшого є спільними, відмінність полягає в частотності їх вживання, вищих якісних і кількісних характеристиках у неофіційному стилі, різному їх поєднанні в конкретних ситуаціях.

Розроблені за матеріалами та завданнями проведеного експериментально-фонетичного дослідження таблиці узагальнених результатів аудитивного та акустичного аналізу експериментального корпусу інтенсифікованих висловлювань офіційного та неофіційного стилів доцільно використовувати під час розробки методичних рекомендацій, що сприятиме підвищенню ефективності навчання коректного інтонаційного оформлення англійського діалогічного мовлення.

Передумови, обґрунтовані в теоретичній частині праці, та результати, отримані при проведенні експериментального фонетичного дослідження, можуть бути ефективно використані як для подальшої наукової розробки теоретичних питань проблеми вивчення просодичних засобів інтенсифікації висловлювань сучасного англійського мовлення, так і для поглиблення експериментального дослідження ряду її найбільш актуальних аспектів.

Література

1. Алексієвєць О.М. Просодичні засоби інтенсифікації висловлювань сучасного англійського мовлення (експериментально-фонетичне дослідження): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. — Тернопіль, 1999. — 268 с.
2. Alexiyevets O. Mechanism of the Extralinguistic Factors Interaction and the Utterance Intensification // IATEFL — Ukraine Newsletter. — No. 11. — Kyiv: IATEFL — Ukraine, 1998. — P. 24-27.
3. Алексієвєць О.М. Обґрунтування ознак систематизації інтенсифікованих висловлювань // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Дослідження молодих вчених. Серія "Філологія". Вип. 4: Актуальні проблеми вивчення мови, мовлення і перекладу / Відп. ред. І. В. Корунець. — 1997. — С. 11-17.
4. Алексієвєць О. Обґрунтування градуально-оціночної моделі визначення рівнів інтенсифікації висловлювань // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія 8: Мовознавство. — № 1. — 1998. — С. 79-82.
5. Калита А., Алексієвєць О. Взаємодія засобів інтенсифікації експресивних висловлювань // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія 8: Мовознавство. — № 1. — 1998. — С. 82-87.

Oksana Alexiyevets. Scientific Theoretical Conclusions on the Investigation of Prosodic Means of Modern English Utterance Intensification. On the basis of the experimental-phonetic research the prosodic intensification means and their functioning for the reinforcement of the meaning of the modern English official / unofficial utterances of different communicative-pragmatic orientation have been defined.

Любов Козуб

СПІВВІДНОШЕННЯ ІНТОНАЦІЇ І ПРАГМАТИКИ ПРИ АНАЛІЗІ УСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕКСТІВ

Аналіз фонетичних явищ крізь призму проблем прагматики відповідає тим вимогам, які наука ставить сьогодні до лінгвістичних досліджень [1, 52-53; 2, 65-77; 13, 126-128; 18, 380-397]. Прагматичний підхід до дослідження фонетичних явищ зробив неминучим звернення до таких дисциплін, як: психологія, соціологія, філософія тощо. Виходячи з цього, зі всією очевидністю виявляється неминучість комплексного підходу у вивченні тексту як системного явища, всі елементи якого знаходяться у тісній взаємодії. При цьому характерно, що з точки зору теорії інтонації прагматична функція інтонації може розглядатися як одна з головних функцій лінгвістичної системи. Проте необхідно пам'ятати, що в конкретних типах тексту ця функція розглядається відповідно до їх прагматичних особливостей.

Цілком очевидно, що сучасний світ насичений інформаційними системами, які містять велику кількість інформації і які подвоюють цю кількість кожні десять-п'ятнадцять років. Важливу роль у цьому процесі відіграє вивчення усних інформаційних текстів, зокрема рекламних текстів, з метою їх оптимального структурування і сприйняття, які забезпечуються не в останню чергу прагматичним потенціалом цих текстів. Вивченню інформаційних текстів приділяли увагу К. Боост, М.А.К. Хеллідей, Н.І. Серова, Ф. Данеш, Л.А. Черняховська, Т.П. Іванова тощо [6, 117; 17, 10].

Аналіз лінгвістичної літератури показав, що прагматика, яка сьогодні активно розвивається, вивчає відношення між знаками і людьми, які створюють, передають і сприймають мовні знаки [1, 46-48; 8, 21; 10, 8; 11, 87; 12, 106; 15, 5; 18, 380]. Відповідно до цього можна стверджувати, що ряд питань, які вивчає прагматика, актуальні і для рекламної діяльності, зокрема, вплив висловлювання на адресата, розширення інформованості адресата, зміна його емоційного стану, поглядів і оцінок, вплив на його дії тощо. Так, прагматична спрямованість будь-якого рекламного тексту полягає в необхідності спонукати адресата до відповідних дій, які можуть бути виражені вчинком чи зміною думки про предмет реклами.

Слід звернути увагу й на те, що у сучасному мовознавстві виникла галузь, яка називається прагмалінгвістика. Вона досліджує зв'язки між мовою і тими, хто її використовує [1, 47; 9, 6; 10, 23; 11, 87]. При цьому міцно закріпилася традиція розглядати прагматику мовного знака в зв'язку з функцією емоційного впливу, що забезпечується емоційно-